

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ**

**MÜZİK
TARİH İÇİNDE ANADOLU VE TÜRKLER'DE MÜZİK**

Ünüşan KULOĞLU

EKİM - 2009

ANKARA

1. Tarih İçinde Anadolu ve Türkler'de Müzik

Anahtar Kelimeler: Çatalhöyük, Çayönü, Anadolu ve Türkler'de Müzik

Yaşadığımız dünyanın en eski ve en stratejik konumunda bulunan Anadolu, daha yazı icad edilip de tarih bilimi başlamadan çok önce, diğer bir anlatımla tarih öncesi çağlardan bu yana birçok kültüre ev sahibi olmuştur. Örneklemek gerekirse; Çatalhöyük, Çayönü, Nevalı Çori, Hacılar, Göbekli Tepe ve Mersin (Yumuktepe) yerleşkeleri Cılalı Taş Devri'nden kalmadır. Truva yerleşkesi de Cılalı Taş Devri'nde kurulmuş ve Demir Çağı'na doğru uzanmıştır. Sümer, Asur, Hitit, Yunan, Lidya, Kelt, Pers, Roma, Doğu Roma, Selçuklu, Osmanlı, son olarak Türkiye Cumhuriyeti gibi onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış, yüzlerce, dil ve lehçeyi bağlarında barındırmıştır. Anadolu'da MÖ 2. ve 1. binyillarda kullanılan bir grup Hint - Avrupa diline "Anadolu Dilleri" adı verilir. Bu diller arasında en önemlisi ve en iyi tanınanı, MÖ 1600–1100 yılları arasında yazılı belge bırakmış olan Hititcedir. Hitit İmparatorluğu döneminde, Hititçe ile akraba diller olan Luvice ve Palaca da konuşulmuştur. Luvice'nin yayılım alanı Güney ve Batı Anadolu, Palaca'nın ise Kuzeybatı Anadolu (Kastamonu yöresi)'dir. Erken antik çağda, Luvice'den türemiş olduğu tahmin edilen Lykia dili, Lysia dili, Karia dili, Pisidia dili, Side dili ve kökenleri yeterince bilinmeyen Paphlagonia dili ile Kapadokya dili kullanılmıştır. Bu dillerin tümü MÖ 1. yüzyıla doğru Yunanca'nın egemen dil olması üzerine tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Anadolu, Hıristiyanlığın ilk doğduğu ve geliştiği topraklardan biridir. 11. yüzyıldan itibaren Türkler tarafından iskân edilmiş ve yönetilmiştir. Bu topraklar üzerinde müzik kültürünün oluşum sürecinin kökenini antik Anadolu Medeniyetleri'nden günümüze ulaşan arkeolojik verilerden öğrenebilmekteyiz. Gerek Karatepe duvar rölyeflerinde, gerekse Hitit dönemi yazılı belgeleri (Örn. İnandık Vazosu'nun üzerinde bulunan resimlerdeki detaylardan) üzerinden müziğin Anadolu toprakları üzerinde hangi sosyal ve dini aktivitelerde kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Müziğin bu topraklar üzerindeki ilk kullanım yerlerini, dini törenlerin içeriğinde, spor müsabakalarında, kült törenlerinde, bayramlarda, hasat zamanı kutlamalarında, düğün ve ölüm merasimlerinde görmekteyiz. Bu törenlerde genel olarak çifte flüt, davul, çalpara, sistrum, lir, çifte obua gibi enstrümanlar kullanılmıştır. Müzisyenlerin toplum içerisinde çok saygı da gördüğünü yine yazılı belgeler bizlere göstermektedir.

Kaynak (Source):

Ergun Candan "Türkler'in Kültür Kökenleri" Sınır Ötesi Yayınları
Belkıs Dinçol, "Eski Önasya ve Mısır'da Müzik" Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
Yayınları 2. Baskı

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Ünüşan KULOĞLU	Prof. Binnur EKBER	Prof. Dr. Hale Künüçen

1.1. Anadolu'nun Kültürünyü Oluşturan Tarihsel Süreç

Anahtar Kelimeler: Çatalhöyük, Çayönü, Neolitik Çağ, Haçlı seferleri, Anadolu Beylikleri

“Anadolu Kültürü”nın oluşumunda çok farklı unsurların etkisinin bulunduğu görülür bu unsurları; Orta Asya Dinleri, Eski Türk Dini (Gök-Tanrı Dini / Hun Dini), Şamanizm, Budizm, Taoizm, Maniheizm, Zerdüştlük (Mazdeizm), Konfüçyus felsefi, Anadolu Uygarlıklar (Hitit, Frigya, Lida, İyon Gelenekleri), Eski Mısır ve Yunan Gelenekleri, Mitraizm, Mezopotamya Gelenekleri (Sümer, Babil), Roma Gelenekleri, Musevilik, Hristiyanlık, Eski Arap Sami Gelenekleri, İslamiyet, Sufizm ve diğer İslami Batını Gelenekleri olarak maddelemek mümkündür. Tüm sıralanmış olan bu unsur ve kültürel süreçlerin bileşkesi olma özelliği taşıyan “Anadolu Kültürü” çok derin sürece dayalı ve eş benzeri olmayan bir tarihsel birikime sahiptir. Anadolu'da yaşamış olan uygarlıklar kendilerinden önce gelişmiş olan uygarlıkları yok etmemişler, tersine her kültür diğer bir kültüre yaşam şansı vermiştir. Bu nedenle Anadolu, kültür miraslarını kendisinden sonraki kuşaklara aktarabilmiştir.

Neolitik Çağ

Neolitik yerleşim olarak Taşhöyük, Nevali, Hacılar (Türkiye'de şimdiki Burdur ilinin 25 km. güney batısında, Göbeklitepe ve Mersin ile Truva yerleşimi Neolitik çağ ile başlar ve Demir çağının içinde devam ederek ilerler.) Bronz Çağı, Demir Çağı; Hititler, Urartular, Akamenid İmparatorluğu, Frigyalılar, Lidyalılar, Muşkiler, Kimmerler, Farslar, Tabalar, Antik Yunanistan, Likyalılar, İon Uygarlığı, Kapadokya, Asurlular, Kayralılar, Finikeliler, Yahudiler, Roma İmparatorluğu, Helenistik dönem, Selevkos İmparatorluğu, Asya Eyaleti, Roma Yunanistanı, Galatya, Ermenistan Krallığı, Bitinya, Orta çağ, Doğu Roma İmparatorluğu, Kilikya Ermeni Krallığı, Sasani İmparatorluğu, Bizans-Arap Savaşları, Selçuklular, Anadolu Beylikleri, Moğollar, İlhanlılar.

Haçlı seferleri:

Birinci Haçlı seferi, Halkların Haçlıları, Alman Haçlıları, İkinci Haçlı seferi, Üçüncü Haçlı seferi, Dördüncü Haçlı seferi, Beşinci Haçlı seferi, Altıncı Haçlı seferi, Yedinci Haçlı seferi, Sekizinci Haçlı seferi Dokuzuncu Haçlı seferi, Aragon Haçlıları, İskenderiye Haçlıları, Niğbolu Savaşı, Kuzeyli Haçlılar, Slav Haçlıları.

Anadolu Beylikleri:

Ahlatşahlar Beyliği, Alaiye, Artuklu Beyliği, Aydinoğlu Beyliği, Candaroğulları Beyliği, Çaka Bey, Çobanoğulları Beyliği, Danişmendliler, Dulkadiroğulları Beyliği, Eretna Beyliği, Eşrefogulları Beyliği, Germiyanoğulları Beyliği, Hamidoğulları Beyliği, İnaloğlu Beyliği, Kadı Burhaneddin, Karamanoğlu Beyliği, Karesi Beyliği, İnançoğulları, Mengüçlü Beyliği, Menteşe Beyliği, Pervaneoğulları, Ramazanoğulları Beyliği, Sahipataoğulları Beyliği, Saltuklu Beyliği, Saruhanoğulları Beyliği, Teke Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti. Binlerce yıldır çeşitli toplumlara "Vatan" olan Anadolu'da her uygarlık, kendisinden sonra gelenlere bir şeyle bırakarak ya göç etmiş ya da burada kalarak sonradan katılanların kültür potasında erimiş ve yeniden biçimlenerek yeni haline dönüşmüştür. Kültürler birbirleri içinde eriyip kaybolmamışlardır, kaynaşmışlardır.

Kaynak (Source):

Ergun Candan “**Türkler'in Kültür Kökenleri**” Sınır Ötesi Yayınları

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, eklemeye, silmeye veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.

Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Ünüşan KULOĞLU	Prof. Binnur EKBER	Prof. Dr. Hale Künüçen

1.2. Türk Kültürünyü Oluşturan Tarihsel Süreç

Anahtar Kelimeler: Malazgirt Savaşı, Anadolu Selçukluları, Türkmenler Anadolu, Hunlar, Sabarlar, Bizans, Anadolu Selçuklu Devleti, Türkmenler, Selçuk Bey

1071 Malazgirt Savaşı ile Türkler kendileri için yepyeni olan Anadolu topraklarına girdiler. Bu tarih Türklerin Anadolu'ya girişlerinin siyasi tarih bakımından başlangıcı sayılır ancak Türklerin Anadolu topraklarına olan ilgileri bu tarihten çok öncesine dayanmaktadır. Öncelikle Hun ve Sabar akınları ile Türkler, bu topraklara olan ilgilerini göstermişlerdir. Özellikle Hun akınları bu süreçte çok etkili olmuştur. Öyle ki Hunlar MS 378 yılında Batı Karadeniz'in kuzeyinden başlayarak Roma İmparatorluğu'na doğru yürümüşler böylelikle Anadolu'ya ilk defa ayak basarak süreci başlatmışlardır. Bu süreç Selçukluların Anadolu'yu fethetmelerine dek sürdürmüştür. Ağırıklı olarak Roma İmparatorluğu'na doğru yürümeyi hedeflemiş Hunların bu istila hareketi Anadolu'da kalıcı olmamıştır ve Hunlar Suriye üzerine doğru ilerleyip oradan da tekrar Karadeniz'in kuzeyindeki yurtlarına dönmüşlerdir. Hunların bu akınları hemen hemen yirmi yıl sürmüştür ve hem Batı, hem de Doğu Roma (Bizans) İmparatorluklarını hiç rahat bırakmamışlardır. Doğu Roma İmparatorluğu bu hareketleri pek ciddiye almamış olsa da sonuça 395-398 yıllarında Hun Türkleri'nin bu istila hareketleri tarihte Anadolu'ya ilk Türk girişini temsil etmesi açısından önemlidir. Hunların istilasından sonra Bizans kontrolündeki Anadolu'ya ikinci Türk akınlarını Hun kontrolü altındaki Sabarlar tarafından yapılmıştır. Tanrı dağlarının batı bölgelerinde yaşayan Sabarlar, coğrafi konumları itibarı ve İtil, Don ve Kuban ırmakları dolaylarında olmaları nedeniyle Bizans ve Sasani ile ilişkilere başlamışlardır. Özellikle Sasani Devleti ile işbirliği yaparak Bizans ile mücadeleye girmiştir ve Anadolu'ya akınlar düzenlemiştir. Anadoluya üçüncü defa yoğun Türk girişini 8. yüzyıldan itibaren bu kez Müslüman Türklerden görüyoruz. Özellikle Abbasiler devrinde Horasan'dan Anadolu'ya doğru yapılan bu akınlar, İslamiyet'in devreye girmesi ile birlikte "Gaza" adını almıştır ve bu akıncıların içerisinde Türkleri de görmek mümkündür. Anadolu birçok sebeple Müslümanların ilgisini çekmiştir. Özellikle "Hac Yolu"nun üzerinde bulunan bu topraklarda oluşacak bir Müslüman nüfus İslamiyet'in yayılması amacıyla çok önemli bir yer teşkil etmiştir. Doğuştan gelen yetenekleri ile iyi silah kullanabilen ve askeri özellikleri üst seviyede olan Türklerin İslam ordularındaki yerleri de bu dönemde gittikçe pekişmiştir. Bu yeni oluşan Müslüman ordusu sayesinde Sivas, Niksar, Amasya, Zamantı, Çankırı, Ankara, Eskişehir ve hatta Bergama'ya kadar olan bölgedeki Bizans şehir ve kaleleri tahrif edilmiştir. 11. yy.'dan başlayarak, yedi yüzyıl süren fetih hareketleri, Türkleşmeye başlayan Anadolu'daki Türk kültürünün oluşmasında en önemli zaman dilimini oluşturur. Bu Türkleşme hareketi içerisinde Oğuzlar'ın da yadsınamayacak bir katkısı vardır. Tarihi kaynaklara göre -Uz- adıyla anılan göcebe bir grup, Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru hareketlenmiş, diğer önemli bir grup ise güneyde Oğuzların bir uç şehri durumunda olan Cend'e gelmiştir ve bu bölgeye gelen Oğuzların liderliğini ise Kınık boyuna mensup bulunan ve Oğuz Yabgu Devleti'nde Subaşı (ordu kumandanı) olan "Selçuk Bey" yapmaktadır. Oğuzların Cend'e gelmesi, Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Oğuzlar ilk olarak bu bölgede İslamiyet'i bir din olarak kabul ederler. İslamiyet'i kabul eden bu Oğuzlara, İslamiyet'e girmeden önce çeşitli Türk kavimleri arasında siyasi bir tabir olarak kullanıldığı anlaşılan "Türkmen" denilmeye başlanır. Türkmenler, Anadolu'nun Türkleşme sürecinde en önemli yere sahip olan Selçuklularla beraber hareket ederek Anadolu'da önemli bir "Türkleşme" misyonu yüklenmişlerdir. Tuğrul Bey'den sonra başa gelen Alparslan dönemine kadar Türkmenler Anadolu içinde ilerlemiş ve Türk-İslam Kültürünyü yayılmasını başlatmışlardır. Tuğrul Bey döneminin sonunda Anadolu'da Erzurum, Malatya, Sivas, Kars, Antakya, Kayseri, Niksar, Konya Türk kuvvetlerinin eline

geçmiştir. Fethedilen bölgelerde Türkmenler iskâna başlamış ve yavaş yavaş Anadolu'da Türk nüfusundan bahsedilmeye başlanmıştır. Bu süreçte Alparslan, Anadolu'nun fethi için hazırlıklara başlamış ve bu sayede de ilk iki seferde Anadolu'da başarısız olmasına rağmen mücadeleye devam ederek Bizans yönetimini çok zor durumlara düşürmüştür. Bu seferler Türk tarihinde önemli yeri olan 1071 Malazgirt Savaşıyla sonuçlanacaktır. Anadolu'da Bizans direncinin tamamen kırılması ve ilk defa bir Bizans imparatorunun esir edilmesi Türk, İslam ve Bizans tarihinde önemlidir. Eski Türk kültüründe yer alan hükümdarlık anlayışında bir devlet başkanının "Türk töresini düzenlemek ve korumak" gibi yerine getirmek zorunda olduğu bazı görevleri olduğunu görmekteyiz. Selçuklu siyasi olarak Anadolu'da varlığını ortaya koyabilmek için Anadolu'da Türkmen unsurunu kullanmıştır. Selçuklular; takip ettilerleri iskan ve imar siyasetiyle kısa zamanda harap olan şehirleri imar etmeyi, azalan üretimi artırtmayı ve duran ticari faaliyetleri yeniden canlandırmayı başardılar. Sonuç olarak Anadolunun Türkleşmesi İslamlaması ve bir Türk vatanı haline gelmesinde Selçuklu sultanlarının ısrarlı bir şekilde uyguladıkları iskân politikasının etkisi büyük olmuştur. İskân uygulamaları ile Anadolunun hem etnik, ekonomik ve kültürel yapısında hem de sosyal hayatında büyük değişikler ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreçte bu şekilde Anadolu'ya girmeye başlayan Türkmenler zamanla Anadolu'nun yerli inanç sistemlerinden etkilenmeye başlamışlardır. Yerli Anadolu kültürünün yanında İslamiyet'ten de bazı ritüelleri Türk kültürü içine sokarak bugünkü yerleşik Anadolu kültürünü oluşturmuşlardır.

Kaynak (Source):

Ali Sevim, “**Anadolunun Fethi Selçuklular Dönemi**”, TTK Basımevi, Ankara, 1993, s.33, 34, 35, 37

İlhan Şahin, “**Anadolu'da Oğuzlar**”, Türkler Ansiklopedisi, C.6, s.246

Osman Turan, “**Selçuklular Zamanında Türkiye**”, Boğaziçi Yayıncıları, İstanbul, 1993, s.32

Osman Çetin, “**İskânlarla Anadolu'nun Türk Vatanı Haline Gelmesi**”, Türkler Ansiklopedisi, c.6, s.260 – 267

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)
--

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.

Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Ünüşan KULOĞLU	Prof. Binnur EKBER	Prof. Dr. Hale Künüçen